

مروری بر تحولات اقتصاد جهانی در سه‌ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی

منیرالسادات میراحسنی

کارشناس ارشد معاونت امور اقتصادی

m_mirahsani@yahoo.com

سازمان‌های بین‌المللی پیش‌بینی میزان رشد اقتصاد جهان را نسبت به گزارش‌های قبل کاهش دادند. به نظر می‌رسد رشد بالایی که در اقتصاد جهان به واسطه کاهش مالیات‌ها در آمریکا و افزایش تقاضا برای واردات به وجود آمده بود، در حال ضعیف شدن است. این کاهش پیش‌بینی رشد اقتصادی دلایل مختلفی دارد که برخی از آن‌ها شامل وضع عوارض بر واردات آمریکا و چین، عملکرد ضعیف کشورهای منطقه یورو و خروج سرمایه برخی بازارهای نوظهور هستند. شاخص‌های پیش‌روی فعالیت‌های اقتصادی که معیارهایی برای تعیین پیشرفت‌های اقتصادی در دوره‌های زمانی در آینده هستند، نیز نشان می‌دهند که رشد اقتصادی جهان در فصول آینده تعدیل می‌شود. بازارهای مالی جهان در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی با دور جدیدی از نوسانات شدید مواجه شدند که این امر به فروش گسترده سهام در چندین اقتصاد عمده منجر شد. کشورهای توسعه‌یافته، به‌خصوص کشورهای حوزه یورو و برخی اقتصادهای پیشرفته همچون آلمان، فرانسه و اسپانیا نیز نسبت به ۳ ماه گذشته با کاهش پیش‌بینی رشد اقتصادی مواجه شدند. در آمریکا هر روز شواهد بیشتری از محدودیت ظرفیت بنگاه‌های اقتصادی بروز می‌کند که این امر باعث می‌شود به‌رغم حمایت‌هایی که از طریق مشوق‌های مالی صورت گرفته، رشد اقتصادی این کشور در فصول آتی کاهش یابد. این در حالی است که در سه فصل نخست سال ۲۰۱۸ میلادی، تولید نفت در آمریکا نسبت به سال قبل بیش از ۱۶ درصد رشد داشت و تولید گاز طبیعی نیز ۱۱ درصد افزایش یافت. این در حالی است که کانادا به عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان انرژی دنیا و صادرکننده خالص نفت خام، گاز طبیعی و انرژی برق-آبی عمدتاً به آمریکا (پس از عربستان سعودی و ونزوئلا) به عنوان سومین دارنده ذخایر ثابت‌شده نفت جهان)، به دلیل رشد قیمت نفت در نیمه نخست سال ۲۰۱۸ میلادی سرمایه‌گذاری در صنایع معدن و استخراج نفت خود را به‌شدت افزایش داد و رشد اقتصادی این کشور تا پایان سه‌ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به میزان ۰٫۵ واحد درصد افزایش داشت. اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه، به‌خصوص کشورهای روسیه و ترکیه نیز با کاهش پیش‌بینی رشد مواجه شدند. ترکیه برای تأمین انرژی خود وابستگی بسیار زیادی به واردات دارد. توسعه اقتصادی این کشور در سال ۲۰۱۷ میلادی رشد تقاضا برای انرژی را سرعت بخشید که این امر به نوبه خود شرایط تراز پرداخت‌ها را سخت‌تر کرد و موجب کاهش ارزش پول داخلی و رشد سریع تورم قیمت مصرف‌کننده شد. در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی نرخ تورم ترکیه نسبت به سال قبل به ۲۵٫۴ درصد رسید و قیمت انرژی ۳۷٫۴ درصد افزایش پیدا کرد. این در حالی بود که ارزش لیر ترکیه در برابر دلار آمریکا ۳۵٫۷ درصد کاهش یافت. از مهم‌ترین وقایع اثرگذار بر اقتصاد جهانی در سه‌ماهه سوم سال ۲۰۱۸ میلادی می‌توان به ادامه جنگ تجاری آمریکا با کشورهای اروپایی و چین، افزایش تولید نفت آمریکا و کانادا، برگزاری بیست و هفتمین اجلاس مجمع جهانی اقتصاد با موضوع اتحادیه‌ی جنوب شرق آسیا

(آسه‌آن)، برگزاری سومین اجلاس بین‌المجالس کشورهای اوراسیا و سیزدهمین اجلاس سران گروه ۲۰ با تأکید بر ادامه نظم کنونی اقتصاد جهان بر اساس قوانین اشاره کرد. واژگان کلیدی: رشد اقتصادی، اقتصاد جهانی، کشورهای توسعه‌یافته، کشورهای در حال توسعه، انرژی.

۱. شاخص‌های اقتصادی

۱-۱. اقتصاد جهانی؛ تجدیدنظر در چشم‌انداز اقتصاد جهانی

سازمان‌های بین‌المللی^۱ پیش‌بینی میزان رشد اقتصاد جهان را نسبت به سه ماه گذشته (جولای ۲۰۱۸ میلادی)، کاهش داده‌اند؛ به طوری که رشد اقتصاد جهان در سال ۲۰۱۸ میلادی که قبلاً ۳٫۹ درصد پیش‌بینی شده بود با ۰٫۲ واحد درصد کاهش ۳٫۷ درصد تخمین زده می‌شود.

بر اساس این گزارش‌ها رشد بالایی که در اقتصاد جهان به خاطر کاهش مالیات‌ها در آمریکا و افزایش تقاضا برای واردات به وجود آمده بود، در حال ضعیف شدن است. این کاهش پیش‌بینی رشد اقتصادی دلایل مختلفی دارد که برخی از آن‌ها شامل وضع عوارض بر واردات بین آمریکا و چین، عملکرد ضعیف کشورهای منطقه یورو، ژاپن و برزیل و خروج سرمایه به دلیل افزایش نرخ سود در برخی بازارهای نوظهور مثل آرژانتین، برزیل، ترکیه و آفریقای جنوبی هستند. در میان بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه، چشم‌انداز رشد بسیاری از صادرکنندگان انرژی با افزایش قیمت‌های نفت افزایش یافته ولی در خصوص رشد کشورهای آرژانتین، برزیل، ایران و ترکیه تجدیدنظر شده است.

بر اساس گزارش سازمان ملل متحد^۲ (نوامبر ۲۰۱۸ میلادی) شاخص‌های پیش روی فعالیت اقتصادی که معیارهایی برای تعیین پیشرفت‌های اقتصادی در دوره‌های زمانی در آینده هستند، نشان می‌دهند که رشد اقتصادی جهان در فصول آینده تعدیل می‌شود. همچنین، شاخص پیش روی ترکیبی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)^۳ برای ۳۶ کشور عضو این سازمان و ۶ کشور بزرگ غیر عضو شامل کشورهای برزیل، روسیه، چین، هند، اندونزی و آفریقای جنوبی، از پایان سال ۲۰۱۷ میلادی تاکنون به تدریج کاهش یافته است. این شاخص بر اساس مجموعه‌ای از اطلاعات مرجع، مختص هر کشور که برای فعالیت‌های اقتصادی تا ۶ ماه آینده انتخاب شده‌اند، بنا نهاده شده است. به عنوان نمونه این شاخص‌ها عبارتند از معیارهای مختلف اطمینان اقتصادی و معیارهای مرتبط با فعالیت‌های ساخت‌وساز نظیر تعداد مجوزهای صادرشده برای خانه‌های مسکونی؛ شاخص‌های تولید محصولات کارخانه‌ای نظیر سفارش‌های جدید یا موجودی انبارها؛ شاخص‌های

^۱ IMF, World Economic Outlook, October 2018

^۲ United Nations, "World Economic Situation and Prospects, Monthly Briefing", November 2018,

^۳ Organisation for Economic Co-operation and Development

بازار مالی نظیر قیمت سهام، بازده اوراق قرضه یا اختلاف نرخ‌های بهره؛ شاخص‌های مصرف خانوار نظیر ثبت مالکیت خودرو و یا خرده‌فروشی‌ها و معیارهای بازار کار نظیر فرصت‌های شغلی و ساعات اضافه‌کاری.

با این حال، طبق گزارش نوامبر سازمان ملل متحد، برآوردهای فصلی تولید ناخالص جهان نشان می‌دهند که اقتصاد جهان در فصل دوم سال ۲۰۱۸ میلادی با نرخ سالیانه ۳٫۴ درصد رشد کرده است. شاخص‌های هم‌زمانی تولید اقتصادی جهان که معیاری است که در دوره زمانی جاری رابطه نزدیکی با فعالیت اقتصادی دارد، حاکی از رشد اقتصادی باثبات و کمی بیش از متوسط جهان در نیمه دوم سال ۲۰۱۸ میلادی بودند.

۲-۱. ریسک و بازارهای مالی

در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی، بازارهای مالی جهان با دور جدیدی از نوسانات شدید مواجه شدند که این امر به فروش یکجا و ارزان^۱ و گسترده سهام در چندین اقتصاد عمده منجر شد. تحولات اخیر، انتظارات مبنی بر اینکه اطمینان سرمایه‌گذاران در چند ماه آینده شکننده خواهد بود را تقویت می‌کند. یک دوره طولانی عدم اطمینان بالا، اطمینان خانوار و کسب‌وکار را در خصوص تصمیمات سرمایه‌گذاری و مخارج مصرف‌کننده با تردید مواجه خواهد نمود. این در حالی است که برخی از کشورهای توسعه‌یافته با محدودیت‌های ظرفیت روبرو هستند که ممکن است رشد اقتصادی آن‌ها را در کوتاه‌مدت محدود نماید.

بر اساس گزارش «بررسی اقتصادی جهان» که توسط مؤسسه IFO^۲ و توسط ۱۲۰۰ متخصص در ۱۲۰ کشور جهان ارائه می‌شود، شرایط کنونی اقتصاد جهان در فصل سوم سال بدتر ارزیابی شده است اما همچنان در سطح بالایی قرار دارد. این در حالی است که گزارش مؤسسه IPSOS^۳ که بیش از ۱۷۴۰۰ مصرف‌کننده در ۲۴ اقتصاد بزرگ را بررسی کرده است، شاخص‌های جهانی اطمینان مصرف‌کننده و سرمایه‌گذاری در ماه اکتبر سال ۲۰۱۸ میلادی را همچنان در سطح به نسبت بالایی ثابت ارزیابی نموده است.

^۱ Sell-Offs

^۲ Ifo Institute for Economic Research

^۳ Ipsos Group is a global market research and a consulting firm with worldwide headquarters in Paris, France

همچنین، بررسی تحلیلی هفتگی مؤسسه مودیز از اطمینان کسب و کارها در جهان (۲۲ اکتبر ۲۰۱۸ میلادی)، نشان می‌دهد که اطمینان کسب و کار جهانی در شرایط خوبی قرار دارد و همسو با اقتصاد جهانی - که بیشتر از پتانسیل خود در حال رشد است - می‌باشد.

جدول ۱. تغییرات پیش‌بینی رشد اقتصاد جهان، اقتصادهای پیشرفته و اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه در سال ۲۰۱۸ میلادی (درصد)

پیش‌بینی	جولای ۲۰۱۸	اکتبر ۲۰۱۸	تغییر
اقتصاد جهان	3.9	3.7	-۰,۲
اقتصادهای پیشرفته	2.4	2.4	-
اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه	4.9	4.7	-۰,۲

Source: IMF, World Economic, July & Oct 2018

با این حال، به نظر می‌رسد که در کوتاه‌مدت، ریسک کاهش بازدهی وجود دارد؛ با توجه به اینکه آمریکا افزایش نرخ‌های تعرفه را پیش‌بینی و اعلام نموده است، در اثر اقدامات تلافی‌جویانه توسط شرکای تجاری، احتمال افزایش و اقدامات تجاری شدید وجود دارد. همه این‌ها می‌توانند اصلاحات ایجادشده را تحت تأثیر قرار دهند و چشم‌انداز رشد متوسط میان‌مدت را هم از طریق تأثیر مستقیم آن‌ها بر تخصیص منابع و بهره‌وری و هم به واسطه افزایش نااطمینانی و کاهش هزینه‌های سرمایه‌گذاری کاهش دهند.

۳-۱. اقتصادهای توسعه‌یافته؛ عدم تغییر رشد اقتصادی نسبت به سه ماه گذشته

پیش‌بینی رشد اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته برای سال ۲۰۱۸ میلادی نسبت به ۳ ماه گذشته تغییری نداشته و ۲,۴ درصد پیش‌بینی شده است که همانند رشد این کشورها در سال گذشته خواهد بود. ولی پیش‌بینی رشد اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته برای سال ۲۰۱۹ میلادی با کاهش ۰,۱ واحد درصدی به ۲,۱ درصد تغییر کرده است. این در حالی است که رشد اقتصادی کشورهای حوزه یورو، برای سال ۲۰۱۸ میلادی با ۰,۲ واحد درصد کاهش مواجه شده و پیش‌بینی می‌شود که این کشورها رشد ۲,۰ درصدی داشته باشند که نسبت به سال گذشته ۰,۴ واحد درصد و نسبت به

۱ Moody's

پیش‌بینی ۳ ماه قبل ۰,۲ واحد درصد کمتر خواهد بود. برخی اقتصادهای پیشرفته، همچون آلمان، فرانسه و اسپانیا نسبت به ۳ ماه گذشته با کاهش پیش‌بینی رشد اقتصادی مواجه شده‌اند.

۱-۳-۱. آمریکا

تولید ناخالص داخلی آمریکا در سه فصل نخست سال ۲۰۱۸ میلادی، ۲,۸ درصد نسبت به سال قبل رشد کرد. این در حالی است که پیش‌بینی سازمان‌های بین‌المللی در خصوص رشد این کشور در سال ۲۰۱۸ میلادی ۲,۹ درصد است که این پیش‌بینی نسبت به ۳ ماه گذشته تغییری نداشته است.

با این وجود، هر روز شواهد بیشتری از محدودیت ظرفیت بنگاه‌های اقتصادی آمریکا بروز می‌کند که این امر باعث خواهد شد علی‌رغم حمایت‌ها از طریق مشوق‌های مالی، رشد اقتصادی این کشور در فصول آتی کاهش یابد (گزارش نوامبر سازمان ملل متحد). هزینه‌های حمل‌ونقل بار داخلی در این کشور به‌شدت افزایش یافته و تا پایان ماه سپتامبر ۲۰۱۸ میلادی، ۸,۳ درصد رشد داشته که این امر از کمبود نیروی کار در بخش حمل‌ونقل با کامیون و محدودیت ظرفیت حمل‌ونقل ریلی ناشی می‌شود. همچنین، کارفرمایان همچنان در خصوص بازار سخت نیروی کار و مشکلات یافتن نیروی کار ماهر شامل مهندسان دارای مهارت بالا، متخصصان فروش و تأمین سرمایه، کارگران ساخت‌وساز و تولید محصولات کارخانه‌ای و متخصصان فناوری اطلاعات دچار مشکل هستند. بر این اساس و با شدیدتر شدن محدودیت‌های ظرفیت، اقتصاد برای برآورده نمودن نیازهای خود به واردات متکی خواهد شد. با توجه به تأثیر افزایش تعرفه‌ها بر افزایش قیمت واردات، این امر نیز بر فشارهای قیمت‌های داخلی خواهد افزود. افزایش قیمت نهاده‌ها به‌خصوص در مصالح ساختمانی و حمل‌ونقل بار هم‌اکنون نیز قابل مشاهده است. تاکنون افزایش هزینه‌های نهاده‌ها توسط بنگاه‌های اقتصادی جذب شده است، اگرچه تورم قیمت مصرف‌کننده از ماه نوامبر سال ۲۰۱۷ میلادی تاکنون از ۲ درصد فراتر رفته است. با تداوم محدودیت ظرفیت‌ها، می‌توان انتظار داشت که سهم بیشتری از افزایش هزینه‌ها به مصرف‌کنندگان منتقل شده و باعث تشدید فشارها بر قیمت مصرف‌کننده گردد.

تولید سوخت‌های فسیلی در آمریکای شمالی همچنان در حال رشد است. در سه فصل نخست سال ۲۰۱۸ میلادی، تولید نفت در آمریکا نسبت به سال قبل بیش از ۱۶ درصد رشد نمود و تولید گاز طبیعی نیز ۱۱ درصد افزایش یافت. سرمایه‌گذاری ثابت واقعی بخش خصوصی در بخش

اکتشاف معادن، شفت‌ها و چاه‌های نفت نیز در سه فصل نخست سال جاری میلادی نسبت به سال قبل از آن بیش از ۳۰ درصد افزایش پیدا کرد و در سال منتهی به سپتامبر سال ۲۰۱۸ میلادی ۶۰۰۰ شغل جدید در صنعت معدن‌داری ایجاد گردید. تغییرات سیاست محیط‌زیست در آمریکا که شامل کاهش محدودیت‌های حفاری، استفاده از زغال‌سنگ و استانداردهای جدید آلاینده‌های خودروها می‌گردد از توسعه این بخش‌ها حمایت نموده است. با این حال، این حمایت کوتاه‌مدت از فعالیت اقتصادی، موجب کند شدن پیشرفت به سوی اقتصاد پایدار زیست‌محیطی گردیده است.

وضعیت برخی از شاخص‌های اقتصادی آمریکا تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- افزایش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ میلادی به ۳,۵ درصد؛
- ثبات نرخ بیکاری در ماه اکتبر سال ۲۰۱۸ میلادی در سطح ۳,۷ درصد؛
- افزایش نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی به ۲,۵ درصد؛
- کاهش نرخ بهره در نشست ماه اکتبر به ۲,۲۵ درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه سپتامبر سال جاری به میزان ۵۴,۰ میلیارد دلار.

۲-۳-۱. کانادا

کانادا که یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان انرژی دنیا بوده و صادرکننده خالص نفت خام، گاز طبیعی و انرژی برق-آبی عمدتاً به آمریکا است، در سال ۲۰۱۸ میلادی، سرمایه‌گذاری در صنایع معدن و استخراج نفت خود را به شدت افزایش داد که دلیل آن رشد قیمت نفت در نیمه نخست سال ۲۰۱۸ میلادی بود.

کانادا همچنان به پیشرفت‌های مهمی در سیاست آب و هوایی خود از جمله چارچوب سیاست کانادایی برای رشد پاک و تغییرات آب و هوایی ادامه می‌دهد. این کشور پس از عربستان سعودی و ونزوئلا به عنوان سومین دارنده ذخایر ثابت شده نفت جهان محسوب شده و بخش‌های معدن و کشف و استخراج نفت و گاز کانادا ۸ الی ۹ درصد تولید اقتصادی آن کشور را تشکیل می‌دهد. در واقع، فعالیت‌های استخراج معدن انرژی فراوانی مصرف می‌کنند و مصرف سوخت‌های فسیلی در

واحد تولید در کانادا نسبت به سایر اقتصادهای توسعه‌یافته بسیار بالا است. این در حالی است که نیروی کار این بخش نسبتاً اندک است و تنها ۱,۵ درصد از مشاغل کانادا را تشکیل می‌دهد. وضعیت برخی از شاخص‌های اقتصادی کانادا تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- افزایش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ میلادی به میزان ۰,۵ درصد؛
- کاهش نرخ بیکاری در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی به ۵,۸ درصد؛
- افزایش نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی به ۲,۴ درصد؛
- افزایش نرخ بهره در ماه اکتبر ۱,۷۵ درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه سپتامبر سال جاری به میزان ۴۱۶ میلیون دلار کانادا.

۳-۳-۱. حوزه یورو

طبق پیش‌بینی جدید صندوق بین‌المللی پول حوزه یورو در سال ۲۰۱۸ میلادی ۲,۰ درصد رشد اقتصادی خواهد داشت که نسبت به پیش‌بینی سه ماه گذشته (جولای ۲۰۱۸ میلادی) ۰,۲ واحد درصد کمتر است.

شاخص فضای کسب و کار مؤسسه IFO (نوامبر ۲۰۱۸ میلادی) که هر ماه توسط این مؤسسه و بر اساس پژوهش‌های به‌دست‌آمده از ۹۰۰۰ شرکت در بخش‌های تولید محصولات کارخانه‌ای، خدمات، تجارت و ساخت‌وساز منتشر می‌گردد، حاکی از آن است که بنا به نظر تولیدکنندگان اروپایی، شرایط کنونی اقتصاد مطلوب است ولی محدودیت ظرفیت در بخش‌هایی از این منطقه وجود دارد و شرکت‌ها انتظار دارند در آینده نزدیک این شرایط کمی تضعیف گردد. این امر می‌تواند ناشی از چند عامل باشد که عبارتند از افزایش تنش‌های تجاری جهانی، نااطمینانی حاصل از خروج نگران‌کننده بریتانیا از اتحادیه اروپا و اختلاف نظر در مورد شرایط و سیاست‌های مالی دولت ایتالیا.

از آنجا که تنش‌های میان آمریکا و اتحادیه اروپا بر چشم‌انداز صنعت خودروسازی این منطقه تأثیر منفی گذاشته است، شاخص‌های آینده‌نگر در مورد کشورهای اروپای مرکزی با نزدیک شدن به پایان سال، نمایانگر حرکت به سوی یک رکود هستند. در ماه سپتامبر، رشد بخش تولید

محصولات کارخانه‌ای جمهوری چک و لهستان به کمترین میزان خود در دو سال گذشته رسید. رشد تولید محصولات کارخانه‌ای مجارستان و اسلواکی نیز کاهش یافت. سطح سفارش‌های جدید محصولات کارخانه‌ای به کمترین میزان خود در دو سال گذشته کاهش یافته است و شاخص خرید مدیران در این کشور به کمترین میزان خود از نوامبر سال ۲۰۱۶ میلادی رسیده است. در لهستان نیز، شاخص خرید مدیران به کمترین میزان خود در ۲۳ ماه گذشته کاهش یافت، زیرا برای اولین بار از ماه اکتبر سال ۲۰۱۶ میلادی از سفارش‌های جدید کاسته شد.

وضعیت برخی از شاخص‌های اقتصادی حوزه یورو تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- کاهش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ از ۲,۲ درصد به ۲ درصد؛
- افزایش نرخ بیکاری در ماه نوامبر سال جاری به ۸,۱ درصد؛
- کاهش نرخ تورم در ماه نوامبر ۲۰۱۸ به ۲,۰ درصد؛
- ثبات نرخ بهره در نشست ماه اکتبر بانک مرکزی اروپا در سطح ۰,۴ درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه سپتامبر ۲۰۱۸ میلادی به میزان ۱۷ میلیارد یورو.

جدول ۲. تغییرات پیش‌بینی رشد برخی اقتصادهای پیشرفته (درصد)

تغییر	اکتبر ۲۰۱۸	جولای ۲۰۱۸	
-	۲,۹	۲,۹	آمریکا
-۰,۲	۲,۰	۲,۲	حوزه یورو
-	۱,۴	۱,۴	انگلستان
۰,۱	۱,۱	۱,۰	ژاپن

Source: IMF, World Economic, July & Oct 2018

۴-۳-۱. انگلستان

پیش‌بینی رشد اقتصادی انگلستان برای سال ۲۰۱۸ میلادی نسبت به سه ماه قبل بدون تغییر ماند و طبق گزارش صندوق بین‌المللی پول رشد اقتصادی این کشور در این سال در سطح ۱,۴ درصد خواهد بود. این در حالی است که دفتر آمار ملی این کشور از افزایش نرخ رشد انگلستان در سه ماهه سوم این سال به میزان ۰,۶ درصد حکایت دارد.

با توجه به اینکه بریتانیا و ایرلند شمالی آماده خروج از اتحادیه اروپا هستند، این دوره گذار نااطمینانی قابل توجهی به خصوص در زمینه روابط تجاری میان این کشور و اتحادیه اروپا به دنبال خواهد داشت. این امر ریسک تغییر جهت سرمایه‌گذاری‌های تجاری به خارج از بریتانیا را افزایش می‌دهد.

سیاست‌های مالی بریتانیا همچنان به واسطه اثرات ناشی از تصمیم این کشور به خروج از اتحادیه اروپا، تحت فشار قرار دارد. بریتانیا مجبور است مکانیزم‌های حمایت عمومی و جریانات مالی خود در بسیاری حوزه‌های سیاستی را مجدداً ساماندهی کند که این اقدامات اجرایی به تنهایی یک هزینه کلان خواهد بود.

وضعیت برخی از شاخص‌های اقتصادی انگلستان تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- افزایش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ به میزان ۰,۶ درصد؛
- افزایش نرخ بیکاری در ماه سپتامبر سال جاری به ۴,۱ درصد؛
- ثبات نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ در ۲,۴ درصد؛
- ثبات نرخ بهره در نشست ماه اکتبر بانک مرکزی انگلیس در ۰,۷۵ درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه سپتامبر سال جاری به میزان ۲,۰۷ میلیارد پوند انگلیس.

۵-۳-۱. ژاپن

طبق گزارش صندوق بین‌المللی پول پیش‌بینی رشد اقتصادی ژاپن در سال ۲۰۱۸ میلادی نسبت به سه ماه قبل با ۰,۱ واحد درصد افزایش به ۱,۱ درصد تغییر نمود. این در حالی است که طبق آمار ارائه‌شده توسط بانک مرکزی این کشور، رشد اقتصادی ژاپن در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ میلادی با کاهش ۰,۳ درصدی مواجه شده است.

گزارش «تانکان»^۱ که یک بررسی اقتصادی بانک ژاپن از کسب‌وکار در این کشور است، حاکی از آن است که تمایل به کسب‌وکار در این کشور اندکی کاهش یافته ولی همچنان به طور کلی در سطح بالایی قرار دارد. بر این اساس، شاخص تمایل به کسب‌وکار در فصل سوم سال ۲۰۱۸

^۱ Tankan Survey

میلادی به ۲۱ کاهش یافت در حالی که در فصل قبل از آن ۲۲ بود. در ژاپن تمایلات در خصوص سرمایه گذاری ثابت، به خصوص تحقیق و توسعه خوب بوده و تعداد بسیار زیادی از کسب و کارها از افزایش قیمت نهاده های خود، عمدتاً به دلیل افزایش قیمت نفت، خبر داده اند. همچنین این گزارش به کمبود نیروی کار و به کارگیری بسیار زیاد تجهیزات تولید اشاره دارد. اگرچه اقتصاد این کشور در سطح نزدیک به ظرفیت فعالیت می کند، فشارهای تورمی همچنان ضعیف هستند. تورم مصرف کننده در ماه سپتامبر ۱,۲ درصد شد اما تورم مینا که مواد غذایی و انرژی در آنجایی ندارد همان ۰,۴ درصد باقی ماند.

وضعیت برخی از شاخص های اقتصادی ژاپن تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- کاهش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ به میزان ۰,۳ درصد؛
- افزایش نرخ بیکاری در ماه اکتبر سال جاری به ۲,۴ درصد؛
- افزایش نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ به ۱,۴ درصد به دلیل افزایش قیمت خوراکی ها؛
- ثبات نرخ بهره در نشست ماه اکتبر بانک مرکزی ژاپن در ۰,۱- درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه اکتبر سال جاری به میزان ۴۴۹ میلیارد ین.

۴-۱. اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه؛ کاهش پیش بینی رشد اقتصادی در سال ۲۰۱۸ میلادی

پیش بینی رشد اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه، در سال ۲۰۱۸ میلادی نسبت به سه ماه گذشته با ۰,۲ واحد درصد کاهش به ۴,۷ درصد رسید.

جدول ۳. تغییرات پیش بینی رشد برخی اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه در سال ۲۰۱۸ میلادی (درصد)

تغییر	اکتبر ۲۰۱۸	جولای ۲۰۱۸	
-	۶,۶	۶,۶	چین
-	۷,۳	۷,۳	هند
-۰,۹	۳,۵	۴,۴	ترکیه

Source: IMF, World Economic, July & Oct 2018

۱-۴-۱. چین

پیش‌بینی رشد اقتصادی چین در سال ۲۰۱۸ میلادی نسبت به سه ماه قبل بدون تغییر ماند و ۶,۶ درصد اعلام گردید. با این حال طبق آمار ارائه‌شده از سوی مرکز آمار این کشور، در سه ماهه منتهی به سپتامبر سال ۲۰۱۸ میلادی رشد اقتصادی چین به میزان ۱,۶ درصد افزایش یافته است. در ماه سپتامبر ۲۰۱۸ میلادی، تنش‌های تجاری میان چین و آمریکا اوج گرفت. تصمیم آمریکا مبنی بر اعمال تعرفه‌های جدید برای ۲۰۰ میلیارد دلار کالای چینی با اقدام تلافی‌جویانه چین روبرو گردید و این کشور نیز تعرفه‌های معادل ۶۰ میلیارد دلار بر کالاهای آمریکایی اعمال کرد. با توجه به افزایش نااطمینانی، یک مجادله تجاری طولانی‌مدت میان این دو کشور بزرگ ریسک قابل‌توجهی برای چشم‌انداز رشد اقتصادی چین و منطقه شرق آسیا به همراه خواهد داشت. این امر از آنجا ناشی می‌شود که این منطقه ریشه عمیقی در شبکه‌های تولید جهانی دارد و چین اغلب مرکز این شبکه‌ها است.

در چند ماه گذشته، سیاست‌گذاران چینی طیف وسیعی از اقدامات حمایت از رشد اقتصادی را اعلام کرده‌اند که هدف آن‌ها کاهش تأثیر افزایش تنش‌های تجاری بر اقتصاد است. در ماه سپتامبر، حداقل حقوق معاف از مالیات بر درآمد افزایش یافت تا رشد مصرف تقویت گردد. علاوه بر این، دولت چین قصد دارد مالیات مخارج نگهداری از کودکان، سالمندان و آموزش را بیشتر کاهش دهد.

در حوزه مالی، محدودیت‌های انتشار اوراق قرضه‌ی دولت‌های محلی چین کاهش یافت تا سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها تقویت شود. بانک مرکزی این کشور نیز پیش از این نسبت اندوخته قانونی بانک‌ها را کاهش داد تا موجب تحریک رشد اعتبار گردد.

همچنین سیاست‌گذاران چینی اخیراً چندین استراتژی برای بالا بردن رشد اقتصادی و چشم‌اندازهای توسعه پایدار میان‌مدت این کشور ارائه کرده‌اند. این استراتژی‌ها شامل ارائه انگیزه‌های مالی و تسهیل قوانین کسب و کار به منظور یک فضای مساعدتر برای کارآفرینی و ابتکار می‌شوند. در عین حال، احتمالاً برنامه‌های در حال اجرا برای جذب سرمایه‌گذاری بیشتر به بخش‌های دارای تکنولوژی بالا به افزایش بهره‌وری و اشتغال خواهد انجامید و رقابت‌پذیری را افزایش خواهد داد.

در فصل سوم سال ۲۰۱۸ میلادی، تولید محصولات صنعتی و سرمایه گذاری در دارایی های ثابت توسعه کندتری داشت. با اینکه عملکرد صادرات همچنان تغییری نکرده است، نشانه هایی وجود دارند که ممکن است اعمال تعرفه ها، باعث گردد در ماه های آینده، مواد اولیه تأثیر بیشتری بر اقتصاد چین بگذارند. در ماه سپتامبر، شاخص خرید مدیران تولید محصولات کارخانه ای چین، ضعیف تر گردید زیرا سفارش های جدید صادرات و اطمینان کسب و کار کاهش یافته اند. شاخص اشتغال در بخش تولید محصولات کارخانه ای نیز کاهش یافته و این امر بیانگر آن است که بنگاه های اقتصادی در این بخش، بیشتر از استخدام نیروی جدید، تعدیل نیرو داشته اند. در عین حال، تداوم نوسان بالای بازار سهام و نااطمینانی ممکن است تمایلات تجاری را کاهش داده و بر سرمایه گذاری و مخارج مصرف کننده تأثیر منفی بگذارد. البته از آنجا که مشارکت خانوارها در بازارهای مالی به نسبت محدود است، احتمالاً ضررهای اخیر بازار سهام تأثیر منفی کمتری بر دارایی آنها خواهد داشت. چین برنامه ملی خود را در خصوص دستور کار ۲۰۳۰ شامل یک بند برای «حفظ رشد درآمد ۴۰ درصد پایین جمعیت بیش از میانگین ملی» در دست اجرا دارد.

وضعیت برخی از شاخص های اقتصادی چین تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- افزایش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه منتهی به سپتامبر سال ۲۰۱۸ به میزان ۱,۶ درصد؛
- کاهش نرخ بیکاری در سه ماهه سوم سال جاری به ۳,۸۲ درصد؛
- ثبات نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ در ۲,۵ درصد؛
- ثبات نرخ بهره در نشست ماه اکتبر بانک مرکزی چین در ۴,۳۵ درصد؛
- افزایش تراز تجاری در ماه اکتبر سال جاری به میزان ۳۴,۰۱ میلیارد دلار.

۲-۴-۱. هند

اقتصاد هند با سرعت زیادی در حال توسعه است که مصرف بخش خصوصی، سیاست مالی انبساطی و مزایای حاصل از اصلاحات ساختاری قبلی، زیربنای آن هستند. اقتصاد هند به عنوان یکی از بزرگ ترین واردکنندگان نفت جهان، اخیراً از کاهش شدید قیمت نفت، که از بشکه ای ۸۵ دلار در اوایل ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی به بشکه ای ۶۵ دلار در اواسط ماه نوامبر این سال رسیده نیز منتفع شده

است. انتظار می‌رود این کاهش قیمت، باعث آرامش قابل توجه مصرف کنندگان شده و کسری رو به وخامت حساب جاری این کشور را تثبیت کند. این امر علاوه بر ازسرگیری جریان‌ات ورود سرمایه، به تثبیت پول داخلی هند نیز کمک کرده است. همچنین کاهش قیمت نفت، فرجه‌ای برای تراز مالی فراهم می‌کند و هزینه یارانه‌های مرتبط با انرژی را کاهش می‌دهد. این امر کمک می‌کند که کسری بودجه از هدف ۳,۳ درصد تولید ناخالص داخلی خود عبور نکند. همچنین، کاهش اخیر قیمت نفت در حال کاستن از فشارهای تورمی است و موجب شده سیاست پولی انبساطی تر گردد. با توجه به این شرایط، پیش‌بینی می‌گردد اقتصاد هند همچنان در آینده نزدیک با سرعتی به نسبت زیاد رشد کند و ریسک‌های نامطلوب چشم‌انداز اقتصادی این کشور کاهش یابد.

اقتصاد هند در فصل دوم سال ۲۰۱۸ میلادی، نسبت به سال قبل ۸,۲ درصد رشد نمود- سریع‌ترین رشد اقتصادی از فصل اول سال ۲۰۱۶ میلادی - در حالی که در فصل اول سال فقط ۷,۷ درصد رشد کرده بود (گزارش نوامبر ۲۰۱۸ سازمان ملل متحد). رشد اخیر شاخص‌های پیش روی کوتاه‌مدت نیز این چشم‌انداز مثبت اقتصادی را تأیید می‌کنند. از اواسط سال ۲۰۱۷ میلادی تاکنون، شاخص‌های اطمینان کسب‌وکار به طور مدام رشد داشته‌اند و در فصل دوم سال ۲۰۱۸ میلادی به سطوح بالایی رسیدند. با وجود شرایط بی‌ثبات‌تر، شاخص‌های خرید مدیران نیز در طول سال ۲۰۱۸ میلادی رو به افزایش بوده‌اند. در چنین شرایطی، پیش‌بینی می‌گردد در آینده نزدیک اقتصاد هند سالیانه ۷,۵ درصد رشد کند.

وضعیت برخی از شاخص‌های اقتصادی هند تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

- افزایش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۸ میلادی به میزان ۱,۹۰ درصد؛
- کاهش نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی به ۳,۳۱ درصد؛
- ثبات نرخ بهره در نشست ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی بانک مرکزی هند در ۶,۵ درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه اکتبر سال ۲۰۱۸ میلادی به میزان ۱۷,۱۳ میلیارد دلار.

۳-۴-۱. ترکیه

اقتصاد ترکیه در سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی با کاهش پیش‌بینی رشد مواجه شد؛ به طوری که پیش‌بینی رشد اقتصادی این کشور در سال ۲۰۱۸ میلادی از رقم ۴,۴ درصد به رقم ۳,۵ درصد کاهش یافت.

ترکیه برای تأمین انرژی خود وابستگی بسیار زیادی به واردات دارد. توسعه اقتصادی بسیار خوب این کشور در سال ۲۰۱۷ میلادی، رشد تقاضا برای انرژی را سرعت بخشید که این امر به نوبه خود شرایط تراز پرداخت‌ها را سخت‌تر نمود و موجب کاهش ارزش پول داخلی و رشد سریع تورم قیمت مصرف‌کننده شد. در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی، نرخ تورم ترکیه نسبت به سال قبل به ۲۵,۴ درصد رسید و قیمت انرژی ۳۷,۴ درصد افزایش پیدا کرد. این در حالی بود که ارزش لیر ترکیه در برابر دلار آمریکا ۳۵,۷ درصد کاهش یافت. بر همین اساس، ترکیه به دنبال یک ترکیب انرژی است که نسبت به این فشارها کمتر آسیب‌پذیر باشد. افزایش استفاده از گاز طبیعی، که قیمت پایین‌تر و کم‌نوسان‌تری دارد، یک اقدام تثبیت‌کننده است. سهم گاز طبیعی از کل منابع انرژی اصلی ترکیه از ۵,۶ درصد در سال ۱۹۹۰ میلادی به ۲۹,۹ درصد در سال ۲۰۱۷ میلادی رسیده است. افتتاح خط لوله گاز «جریان آبی» در سال ۲۰۰۳ میلادی باعث شد واردات گاز از روسیه با ثبات بیشتری صورت گیرد. با خط لوله جدید «جریان ترک»^۱ که بخش دریایی آن روز ۱۹ نوامبر ۲۰۱۸ میلادی تکمیل شد، ظرفیت واردات گاز ترکیه افزایش یافته است. اقدام دیگر ترکیه در استفاده از زغال قهوه‌ای تولید داخل برای کاهش وابستگی به انرژی وارداتی است. ترکیه در خصوص افزایش ظرفیت تولید برق از زغال در سال آینده برنامه‌ریزی کرده است تا از عهده افزایش تقاضای برق برآید.

وضعیت برخی از شاخص‌های اقتصادی ترکیه تا پایان سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی به شرح ذیل است:

– افزایش رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۸ میلادی به میزان ۰,۹ درصد؛

^۱Blue Stream

^۲Turk Stream

- افزایش نرخ بیکاری در ماه آگوست سال ۲۰۱۸ میلادی به ۱۱,۱ درصد؛
- افزایش نرخ تورم در ماه اکتبر ۲۰۱۸ میلادی به ۲۵,۲۴ درصد؛
- ثبات نرخ بهره در ماه اکتبر در ۲۴,۰ درصد؛
- کاهش تراز تجاری در ماه اکتبر سال جاری به ۴۵۶ میلیون دلار.

۲. مهم‌ترین تحولات مهم و اثرگذار بر اقتصاد جهانی در سه ماهه سوم ۲۰۱۸ میلادی

۲-۱. ادامه جنگ تجاری آمریکا با کشورهای اروپایی و چین

شدت گرفتن مجادلات سیاست تجاری و اعمال تعرفه‌های وارداتی موجب تشدید نااطمینانی و تنش میان بزرگ‌ترین شرکای تجاری جهان شده است. اعمال این تعرفه‌ها با اقدامات تلافی جویانه همراه بوده و مجادلات زیادی در سازمان جهانی تجارت ایجاد کرده است. این تغییرات سیاستی علاوه بر افزایش قیمت‌ها برای خانوارها ممکن است بر تصمیمات سرمایه‌گذاری و زنجیره تولید جهانی تأثیر بگذارد و می‌تواند پیشرفت به سوی یک نظام تجارت جهانی چندجانبه را معکوس نماید.

طبق اعلام صندوق بین‌المللی پول، اگر جنگ تجاری ادامه یابد، می‌تواند تأثیر منفی شدیدی بر رشد اقتصادی جهان بگذارد. طبق برآوردهای صورت گرفته، اگر ترامپ به تهدیدهای خود از جمله اعمال تعرفه بر واردات خودرو عمل کند، رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۰ میلادی ۰,۸ واحد درصد کاهش می‌یابد و رشد بلندمدت هم ۰,۴ واحد درصد پایین‌تر از سطح معمول ثابت خواهد ماند. در الگوهای تهیه‌شده توسط صندوق بین‌المللی پول، احتمالاً در سال آینده، در سناریوی ادامه تولیدات چین، رشد اقتصادی چین و آمریکا به ترتیب کاهشی در حدود ۱,۶ و ۰,۹ واحد درصدی خواهند داشت.

۲-۲. افزایش تولید نفت آمریکا و کانادا

در سه فصل نخست سال ۲۰۱۸ میلادی، تولید نفت در آمریکا نسبت به سال قبل بیش از ۱۶ درصد رشد نمود و تولید گاز طبیعی نیز ۱۱ درصد افزایش یافت. این در حالی است که تولید سوخت‌های فسیلی در آمریکای شمالی همچنان در حال افزایش است.

کانادا نیز که یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان انرژی دنیا بوده و صادرکننده خالص نفت خام، گاز طبیعی و انرژی برق-آبی عمدتاً به آمریکا است، در سال ۲۰۱۸ میلادی، سرمایه‌گذاری در

صنایع معدن و استخراج نفت خود را به شدت افزایش داد که دلیل آن رشد قیمت نفت در نیمه نخست سال ۲۰۱۸ میلادی بود.

کانادا پس از عربستان سعودی و ونزوئلا به عنوان سومین دارنده ذخایر ثابت شده نفت جهان محسوب شده و بخش‌های معدن و کشف و استخراج نفت و گاز کانادا ۸ الی ۹ درصد تولید اقتصادی آن کشور را تشکیل می‌دهد. در واقع، فعالیت‌های استخراج معدن انرژی فراوانی مصرف می‌کنند و مصرف سوخت‌های فسیلی در واحد تولید در کانادا نسبت به سایر اقتصادهای توسعه یافته بسیار بالا است.

۳-۲. مهم‌ترین موضوعات اجلاس منطقه‌ای مجمع جهانی اقتصاد

بیست و هفتمین اجلاس مجمع جهانی اقتصاد با موضوع اتحادیه‌ی جنوب شرق آسیا (آسه‌آن)، کارآفرینی و انقلاب چهارم صنعتی در تاریخ ۱۴-۱۱ سپتامبر ۲۰۱۸ میلادی (۲۰ تا ۲۳ شهریور ۱۳۹۷) در ویتنام برگزار شد.

از مهم‌ترین موضوعات اجلاس مجمع جهانی اقتصاد می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- کاهش هزینه‌های تولید و افزایش تجارت جهانی بر اساس فناوری‌های جدید؛
- افزایش رشد یک میلیارد دلاری تجارت جهانی از طریق زنجیره بلوکی تا سال ۲۰۲۸ میلادی؛
- تحول صنعت مالی از طریق هوش مصنوعی؛
- بازار کار؛ طیفی از سنتی تا فرامدرن؛
- آمادگی ژاپن برای پذیرش کارگران خارجی؛
- الزام شتاب اصلاحات در جهان عرب؛
- بررسی کشورهای آسیایی از نظر برابری جنسیتی؛
- ماشینی شدن نیمی از بازار کار تا سال ۲۰۲۵ میلادی؛
- جنگ تجاری و ابتکار کمربند و راه چین؛
- هشدار چین نسبت به سیاست تجاری آمریکا و گسترش حمایت‌گرایی؛
- راه‌های بازسازی تجارت جهانی (سازمان جهانی تجارت) از طریق شکل دادن به مقررات برای اقتصادهای دولتی، نگاه به آینده و خروج از تعهدات دولت کامله‌الوداد، اصلاح نظام

حل اختلاف سازمان، تشکیل جلسات مشترک سازمان جهانی تجارت و سازمان بین‌المللی کار؛

- ارائه پیشنهادهایی برای پایداری ابتکار کمربند و راه چین؛
- هشدار در خصوص امکان بروز مجدد بحران مالی جهانی و لزوم آموزش و اصلاحات لازم با توجه به تشدید کنونی بدهی جهانی نسبت به آغاز بحران مالی ۲۰۰۸ میلادی.

۴-۲. اجلاس بین‌المجالس اوراسیا و لزوم همکاری بیش از پیش کشورهای منطقه

سومین اجلاس بین‌المجالس کشورهای اوراسیا روزهای ۱۶ و ۱۷ مهر ۱۳۹۷ با حضور رؤسای مجلس ۲۰ کشور و هیأت‌های پارلمانی از ۱۷ کشور آسیایی و اروپایی در آنتالیای ترکیه برگزار شد.

موضوع اصلی این نشست «همکاری اقتصادی در اوراسیا، محیط زیست و توسعه پایدار» تعیین و هدف از آن نیز ارزیابی موانع توسعه پایدار در سطح جهانی و منطقه و افزایش همکاری بین‌المللی برای رفع آن اعلام شد.

در بیانیه پایانی این اجلاس که در ۱۷ بند تنظیم شده، بر همکاری بین‌المجالس کشورهای عضو در زمینه حفاظت از محیط زیست، توسعه پایدار و گسترش همکاری‌های اقتصادی تأکید شده است.^۱

دور اول و دوم اجلاس مجالس کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا به ترتیب در کشورهای کره جنوبی و روسیه برگزار شد.

۴-۲-۵. اجلاس سران گروه ۲۰ و تأکید بر ادامه نظم کنونی اقتصاد جهان بر اساس قوانین

سیزدهمین اجلاس سران کشورهای عضو «گروه ۲۰» (G 20) در روزهای ۳۰ نوامبر و اول دسامبر ۲۰۱۸ میلادی (۹ و ۱۰ آذر ۱۳۹۷)، به ریاست آرژانتین رئیس دوره‌ای این گروه برگزار شد.

۱. در این نشست کشورهای ایران، ازبکستان، ترکمنستان، ترکیه، تایلند، تاجیکستان، سریلانکا، اسلواکی، صربستان، عربستان سعودی، روسیه، قطر، فیلیپین، پاکستان، مغولستان، لیتوانی، لاوس، کویت، قرقیزستان، کره جنوبی، قزاقستان، اردن، ژاپن، عراق، اندونزی، مجارستان، چین، کامبوج، بلغارستان، برونی، بوسنی و هرزگوین، بلاروس، بحرین، جمهوری آذربایجان، ارمنستان، افغانستان و ویتنام حضور داشتند.

منابع

- ۲۰۱۸ ۵۲۰ ۵۵۵۵۵۵۵۵' ۵۵۵۵۵۵, ۵۵۵۵۵://۵۵۵۵.۵۵۵۵۵.۵۵۵۵/۵۵۵۵۵۵۵/۵۵۵۵۵۵-۵۵۵۵۵۵۵۵-۵۵-۵۵۵-
framework-for-growth-working-group-g20-2018/.
- Blockchain Can Add \$1 Trillion to World Trade by 2028, Says World Economic Forum, <https://cointelegraph.com/>.
- Bank of Canada, <http://www.bankofcanada.ca>.
- Bank of England, <http://www.bankofengland.co.uk>.
- Bank of Japan, <http://www.boj.or.jp>.
- Bureau of Economic Analysis, <https://www.bea.gov>.
- Central Bank of the Republic of Turkey, <http://www.tcmb.gov.tr>.

- China Logistics Information Center, <http://www.chinawuliu.com.cn>.
- European Central Bank, <http://www.ecb.europa.eu>.
- Federal Reserve, <https://www.federalreserve.gov>.
- G20 Leaders' Declaration: Building Consensus for Fair and Sustainable Development, December 1, 2018, <http://www.g20.utoronto.ca/2018/2018-leaders-declaration.html>.
- G20 summit in Buenos Aires, Argentina, 30/11-01/12/2018, <https://www-consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2018>.
- Group Of Twenty - G-20, <https://www.investopedia.com/terms/g/g-20.asp>.
- G20 Leaders' declaration Building consensus for fair and sustainable development, <https://www.g20.org/en>.
- G20 Summit 2018: All the latest updates, <https://www.aljazeera.com/news/2018/11/g20-summit-2018-latest-updates-181126191302549.html>.
- G20 Leaders' Declaration: Building Consensus for Fair and Sustainable Development, December 1, 2018, <http://www.g20.utoronto.ca/2018/2018-leaders-declaration.html>.
- <https://www.mckinsey.com>.
- <https://tradingeconomics.com/euro-area/unemployment-rate>.
- <https://www.cnbc.com/2018/09/13/ecb-european-central-bank-holds-interest-rates-steady.html>.
- IMF, World Economic, October 2018.
- IMF, World Economic Outlook, July 2018.
- Market Economics, <https://www.markiteconomics.com>.
- National Bureau of Statistics of China, <http://www.stats.gov.cn>.
- Reserve Bank of India, <http://www.rbi.org.in>.
- Statistics Canada, <http://www.statcan.gc.ca>.
- Three ways China can make the New Silk Road sustainable, <https://www.weforum.org/agenda/2018/09/>.
- U.K. Office for National Statistics, <https://www.ons.gov.uk>.
- U.S. Bureau of Labor Statistics, <https://www.bls.gov>.
- United Nations, "World Economic Situation and Prospects, Monthly Briefing", November 2018.
- United Nations, "World Economic Situation and Prospects, Monthly Briefing", December 2018.
- United Nations, "World Economic Situation and Prospects, Monthly Briefing", October 2018.